

KÜRESELLEŞME, TOPLUMSAL YAŞAM VE KÜLTÜR

Öğr. Gör. Emin YİĞİT
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

ÖZET

Dinamik bir bütün olan toplum, sürekli değişme gibi bir özelliğe sahiptir. Toplumsal değişme ile birlikte, toplumdaki dinamik ilişkiler ve bu ilişkilerin karşılıklı etkileşimi içerisinde oluşan örgütlenmiş grup ve kurumların tümü değişmekte, yeniden biçimlenmekte ve düzenlenmektedir.

20 yüzyılın ikinci yarısından sonra bilgi, teknoloji, donanım ve insan etkileşimi toplumsal yapıda etkiler yaratmıştır. Bu da değişimin yönü ve oluşumu konusunda yeni tartışmaları gündeme getirmiştir.

Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden bu yana yaşadığımız köklü değişim sürecini, insan yaşamına modern teknolojinin eklenmesi gibi basit bir açıklama ile geçiştiremeyiz. Bu süreci anlatmak için kullanılan küreselleşme kavramı bazen dünya toplumlarının birbirine benzeme süreçlerini başka bir ifade ile global kültürün ortaya çıkmasını anlatmaktadır. Bazen de toplumların, toplulukların ve kimliklerin kendi farklarını ifade etme ve tanımlama sürecinde kullanılabilir. Küreselleşmenin bir olgu olarak, ekonomik, politik ve kültürel etkileri yerleşik kurumları, kavramları, değerleri dönüştürmektedir.

Bu makalede değişme, değişimin nedenleri ve niteliklerini tartıştıktan sonra, kapitalist modernlik ve küreselleşmenin kendisi üzerinde durulacaktır. Son bölümde ise, küreselleşme ve kültür ilişkisi üzerinde farklı yaklaşımlar tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Kültür, Toplum

ABSTRACT

Society, as a dynamic whole, has the property of a continuous change. With the social change, dynamic relations in society and groups and institutions which exist by interactions of dynamic relations with each other are being changed reformed and adjusted.

After the second half of the 20th century, the social structure is affected by the knowledge, technology, rigging and human interactions. Therefore new arguments about direction and formation of social changes have been arisen.

Especially from the last quarter of 20th century to today, the process of social changes can not be explained as only result of the effects of new technology on

human life. To explain the process of the social change, a term called globalization is being used. Globalization is sometimes used to explain the process of resemblance of world societies with each other or in other words it points out the existence of a global culture. Sometimes it may be used to define the differences in the society, community, and ethnic groups. Economic, politics, and cultural effects of globalization as a phenomenon, converse the existing structure, concepts and values of the society.

In this article, after emphasising the causes and quality of social changes, modernity of capitalism and globalization itself will be argued. In the last section of this study, different approaches concerning the relationship between globalization and culture will be argued.

Key Words: Culture, Globalization, Society.

GİRİŞ

Van Kalesi'nin tarihini anlatıyor küçük çocuk... Ne dediği pek anlaşılmıyor. Zaman dar ve o zaman içinde Van Kalesi'nin tarihini özetlemek zorunda. Onun için sözler koşturuyor. Van Kalesi önemli mi? Yanında, hayatında bir daha hiç göremeyeceği bir genç kız. Şu an aramızda dolaşan, ama aslında bir hayâl, bir gezgin ya da bir düş olarak sunulan genç kız. Gerçek nedir? Ne Van'daki çocuk, Ne Van Kalesi, Ne Camel Trophy'ci kız, ne müzik, ne özgürlük, ne ses, ne de renkler.... Sadece bir kart.... Evet sadece bir kart. Tüm bunlar bir hazır kart için yaratılmış, düşünülmüş ve sunulmuş. Siz hâlâ özgür müsünüz? (Koloğlu, 2000; 21).

Evet bir hazır kart reklamı için hazırlananları 30 Kasım 2000 tarihli Milliyet Gazetesi'ndeki köşesinde yukarıdaki gibi anlatıyor Sina Koloğlu. Günümüz dünyasında, reklamlar vasıtasıyla, kitle iletişim araçlarından sadece birisi olan televizyonun nasıl kullanıldığına ilişkin küçük bir örnek.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden bu yana köklü bir değişim döneminden geçmekteyiz. Bu değişimi anlatmak için kullanılan küreselleşme kavramı, bazen dünya toplumlarının birbirine benzeme süreçlerini, buna bağlı olarak global kültürün ortaya çıkmasını; bazen de toplumların, toplulukların ve kimliklerin kendi farklılıklarını ifade etme ve tanımlama sürecinde kullanılabilir. Önemli olan, küreselleşmenin bir olgu olarak, ekonomik, politik ve kültürel etkilerinin, yerleşik kurumları, o arada kavramları, değerleri ne şekilde dönüştürdüğüdür.

Yaşadığımız süreci, insanın yaşamına modern araçların eklenmesi gibi basit açıklamayla geçiştiremeyiz. Ortaya koydukları hiçte küçümsenmeyecek türden olan, yaşamımızın her yönünü, etkileyen

dönüşümler çağındayız. Başka bir anlatımla, varlığını hepimiz üzerinde hissettiren bir süreci yaşıyoruz.

Bu makalede değişme, değişmenin nedenleri ve niteliğini tartıştıktan sonra, kapitalist modernlik ve küreselleşmenin kendisinin üzerinde durulacaktır. Son bölümde ise küreselleşme ve kültür ilişkisi üzerinde farklı yaklaşımlar tartışılacaktır.

Toplum, Toplumsal Değişme, İnsan

Toplum kavramı ile genelde kuralları belirli, özelde ise genel kurallar çerçevesinde değerlendirilmiş, gerekli örgütsel ve bireysel ilişkiler bütünü tanımlamayı amaçlamaktayız. Toplum insan-doğa ve insan-insan etkileşimi doğrultusunda oluşan ve biçimlenen nesnel bir gerçektir. İnsanın tüm değerleri de bu etkileşim süreci içinde gerçeklik ve anlam kazanır. Bu çerçevede toplum, salt kendisini oluşturan bireyler toplamı değildir. Bireyler toplamı olduğu kadar, bireyler arasındaki ilişkiler, bu ilişkileri biçimleyen ve aynı zamanda bu ilişkilerin biçimlendiği yapısı ile varolabilir ancak (Oskay, 1990; 31).

Tüm sosyolojik kuramlar incelendiğinde, hepsinin, temel değişmez bir gerçekten hareket ettiğini görürüz: İnsanlık tarihinde ne kadar eskilere gidilirse gidilsin, insanlar daima hep bir arada yaşama, birbirine dayanma gereksinimi duymuşlardır. Bu dayanışma hem karşılıklı gereksinimlerini gidermek ve hem de doğa karşısında güçlü olmak için zorunlu olmuştur (Oskay, 1995; 31).

O halde, temel çıkarlarını gerçekleştirmek için işbirliği yapan insanlardan oluşan toplumda, dinamik ilişkiler ve ilişkilerin karşılıklı etkileşimi içerisinde oluşan örgütlenmiş grup ve kurumların tümü biçimlenir, düzenlenir (Oskay, 1990; 35). Bu biçimlenme ve düzenlenme toplumsal yapı olarak tanımlanır.

Dinamik bir bütün olan toplumun “değişme” bir niteliğidir. Başka bir anlatımla, değişme sürecini sürekli bünyesinde barındıran toplumda, toplumsal değişme ve toplumsal yapı kavramları birbirlerini tamamlamaktadır.

Toplum sürekli değişme gibi bir özelliğe sahip olduğuna göre, günümüze gelinceye değin değişimi sürekli yaşamıştır. O halde toplumsal yapının da görece bir sürekliliğe sahip olduğunu ifade etmeliyiz. Çünkü toplumsal değişmeyle birlikte, toplumdaki dinamik ilişkiler ve bu ilişkilerin karşılıklı etkileşimi, içerisinde oluşan örgütlenmiş grup ve kurumların tümü değişmekte, yeniden biçimlenmekte ve düzenlenmektedir. Başka bir anlatımla bir üst düzeyde yeni bir içeriğe kavuşup, tekrar dengelenmektedir.

İlkçağlardan bu yana insanlar da hayvanlar gibi topluluklar halinde yaşamışlardır ve bu yaşamlarını karşılıklı ilişkiler içinde sürdürmüşlerdir. Ancak aralarında belirli bir farklılık söz konusudur.

Dil ve düşünce, insanı hayvansallıktan ayıran, onu birlikte yaşadığı diğer insanlarla ve hatta doğayla bütünleştiren, insanı dünyaya açan bir özelliktir. Çağdaş insanın üstün bilgisi ağızındaki dili gereği gibi kullanmasına bağlanmaktadır. İnsanın dünyaya açılmasını dil ve düşünce sağlamıştır.

İnsan geçmiş deneyimlerinin birikimi ve zeka yeteneği ile doğaya egemen olmakta ve egemen olduğu düzey doğrultusunda da toplumsal ilişkiler sistemine yön vermekte ve biçimlendirmektedir. Gerçekten de teknoloji yaratan insan, dünyayı değiştirebilen tek canlıdır. İnsanların, sistemli olarak araç kullanmaya başlamasıyla, araç yapmanın toplumsal yapıda yarattığı gelişmeler, toplumsal evrimini rolünü birinci sıraya geçirmiştir (Şenel, 1991; s 11).

Toplumsal değişme 19. yüzyılın başlarından itibaren düşünürler tarafından ciddi olarak ele alınmıştır. Düşünürlerin yaklaşım farklılıkları, değişim konusunda farklı tartışmaları da gündeme getirmiştir. Özellikle 20. yüzyılın başlarında toplumsal sistemlerin ve toplumsal politikaların çizilmesinde bu düşünürler etkin rol oynamıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ise değişme faktörleri içinde kültür, teknoloji girdileri ve üretim yapılarının insan faktörleri çerçevesinde yeniden yapılanması değişime yeni bir boyut kazandırmıştır. İnter disiplinler çalışmaları içinde, bilgi, teknoloji, donanım ve insan etkileşimi değişimin yönü ve oluşumu konusunda yeni tartışmalar gündeme getirmiştir (Tatlıdil, 1998; 2).

Görüldüğü gibi 2000'li yılların başlarında değişme ile ilgili tartışmalar öncelikli olarak değişimin doğası üzerinde odaklaşmıştır. Değişimin ne olduğu sorusunun yanında, insanın kendisi ve insanoğlunun yarattığı kültür, değişmeyi niçin talep eder ve üretir? Böylelikle sosyal değişimin tanımında değişimin düzeyi, oranı, büyüklüğü, yönü, nedenleri ve sonuçları ortaya konmaktadır.

Toplumun değişmesinde rol oynayan etkenleri, hiç kuşkusuz bir bütün olarak göz önüne almamız gerekmektedir. Günümüzde toplumsal değişmeyi sadece iç dinamiklerdeki hareketler ile açıklamamız mümkün değildir. Faaliyetlerin, özellikle günümüzde, dünya düzeyinde gerçekleştiğini düşünürsek, iç dinamikleri harekete geçiren ve bir etki olarak varlığını giderek yaygınlaştıran dış dinamiklerin, toplumsal değişme üzerindeki etkisini sürekli vurgulamamız gerekmektedir. Özellikle üretim teknolojisinin sürekli gelişmesi değişimin doğasında, düzeyinde, büyüklüğünde yönünde

sonuçlarında önemli bir faktör olmaktadır.

Kapitalist Modernlik ve Teknolojik Değişme

Teknolojik girdilerin, bir kültürel yenilik olarak toplumlararası yaygınlaşması, iç dinamikleri hareket geçirdiği gibi bir dış etki olarak da değişimde etkili olduğu bilinmektedir (Tatlıdil 1998,2). Başka bir ifade ile teknolojinin evrimi toplumsal değişmeyi belirleyen önemli bir etkidir.

Teknolojik gelişmenin, tüm toplumsal yapıyı her yönü ile değiştiren özelliği, kapitalizmin doğuşu ile açıkça ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Kapitalizm son derece dinamik, yani bir başka deyişle sürekli olarak değişen bir sosyo-ekonomik düzeni ifade etmektedir. Kapitalizm, üretimde, ulaşımda, ticaret düzeninde, finansman ve yönetimde, nihayet emek gücünü kontrol etmede sürekli değişim ile gelişip serpilmiştir ve sistemin bu özelliği bugün de devam etmektedir. Sözü edilen bu değişimler ise her şeyden önce uygulanan teknolojilerde gelişme anlamına gelmektedir. Kapitalizm, bir başka deyişle ancak aralıksız buluş ve bulgularla kendini yeniden üretebilmektedir (Şaylan, 1994; 98).

Teknolojik değişimin, sadece üretim sürecini ve üretilen malın doğasını değiştirmekle kalmayıp, sürecin içindeki insanı, emeğinden başlayarak değiştirmekte olduğunu belirten Şaylan, çağdaş kapitalizm içinde rastlantının payının iyice azaldığını, amaca yönelik, bilinçli araştırmaların bilgi ve teknoloji üretiminde çok ağırlıklı bir konuma geldiğini ifade etmektedir. Artık, bilinçli, amaca yönelik araştırmanın, toplumsal sistemi yeniden üretip geliştirmede en belirleyici öge haline geldiği görüşü genel bir kabul görmektedir (Şaylan 1994; 98).

Samir Amin, zorunlu olarak, ana üretim araçları üzerindeki mülkiyet sistemini ve toplumun yönlendirilmesine ilişkin teknokrat görüşün sorgulanması gerektiğini ifade ediyor. Frankfurt Okulunun yarım yüzyıl önce bu çağrıyı yaptığını ama bu noktadan uzaklaşıldığını vurguluyor (Amin, 1993; 23).

Çağımız, kökenleri on yedinci ve on sekizinci yüzyıl Avrupa'sına uzanan bilim, teknoloji ve akılcı düşüncenin etkisiyle gelişmiş, Batının sanayi kültürünü ise aydınlanma şekillendirmiştir. Aydınlanma filozofları basit ama görünüşte çok güçlü bir saptamayla hareket etmişlerdir. Dünyayı ve kendimizi ne kadar akılcı biçimde anlayabilirsek, tarihe kendi amaçlarımızı doğrultusunda şekil verme olanağımızın o kadar fazla olacağını düşünmüşlerdir. Geleceği denetim altına almak için geçmişin alışkanlıkları ve önyargılarından kurtulmak zorundayız (Giddens, 2000; 14).

Fakat aydınlanma düşüncesiyle dünya, giderek daha fazla denetimimiz altına girmekten ziyade, iyice denetimimizden çıkıyor; elimizden kaçıp giden bir dünyaya dönüşüyor. Dahası, bilim ve teknolojinin ilerlemesi dahil olmak üzere yaşamı bizim açımızdan daha belirli ve öngörülebilir kıldığı sanılan etkilerin bir kısmının, genellikle bu varsayımın tam zıttı bir etki yaptığı anlaşılıyor (Giddens, 2000; 14).

Aydınlanmanın ve kapitalist modernliğin geçirdiği değişikliklerin, kapitalist üretim tarzının ve aydınlanmanın aklının tarih içersinde neden olduğu temel dönüşümü, onun ideolojik mazeretçilerine yönelik eleştirisiyle birlikte ele alan Adorno ve Horkheimer 1947 yılında yayımlanan "Aydınlanma'nın Diyalektiği" adlı yapıtlarında aklın çağdaş toplumda tam olarak yine akıl ile kendisini yıkışını nasıl gerçekleştirdiğini ele alıp, "Aydınlanma Felsefesinin büyük ümitlerle içine yerleştiği vs. nasıl oluyor da nesnel bir ölçüt olma değerini yitiriyor?" sorusunun cevabını vermeye çalışıyorlar. Ussallığın gelişmesine, özellikle de bireyin ahlakça ilerlemesine ve maddi zenginliğin artmasına büyük ölçüde bel bağlayan bütün Batı toplumlarının, yaklaşık yüzelli yıl sonra, usu, kendi çıkarları doğrultusunda ekonomik, politik ve toplumsal gerçekliği örgütleyen egemen bir sınıfın öznel ölçütüne dönüştürmelerini nasıl yorumlamak gerekir? Akla yatkın tek bir açıklama yalnızca olanaklıdır. İnsanın doğaya egemen olması ile insanın insana egemen olması temelden aynı şey diye görülmüş; ve bu iki farklı anlayış teknokratik bir bilincin doğmasına neden olmuştur. İşte bu bilinç yalnız aydınlanmanın vaat ettiği özgürleşme evresine geçmeyi ve hümanist ideallerin dile getirdiklerinin yaşama geçirilmesini engellemekle kalmamış; ama aynı zamanda başlangıçtaki hedeflerinden sapan usun sayesinde, yani bu araçla neler yapılabileceğini de görmüştür. Adorno ve meslektaş Horkheimer, bu fenomenin, yani usun diyalektik bir kavrayışı zorunlu kıldığını sürekli vurgulamışlardır. Özden yoksun kılınmış ve acımasızca gerçeklikten saptırılmış böyle bir us düzeninde adalet, özgürlük, eşitlik, insan hakları artık, yalnızca demokratik liberalizmin kandırmalarına ve göz boyamalarına hizmet etmekten başka hiçbir işe yaramayacak; ve bunun sonucu olarak da, tanımı gereği, bir tek kendi reklamını yapmak zorunda kalacaktır (Bozkurt, 1995; 172). Böylelikle us araçsallaşmaktaydı. Horkheimer'in deyişiyle, gölgelenmekte, tutulmaya uğramaktaydı. Ussallık, insanı mitsel düşünceden kurtarmayı amaç edinirken kendi kendisinin tutsağı olup çıkmıştı (Bozkurt, 1995; 172-173).

Araçsal us, doğayı egemenliği altına alarak, kendi isteğine ters düşen bir yıkıcılığa varmıştır. Doğa dünyasının niteliksel farklılıkları, bilimsel denetim adına, yitip gitmeye uğratılmış sınıflamaya uygun varlıklara

indirgendikçe, nesnelere üzerinde kurulan öznel baskı, öznelerin şeyleşme aracılığıyla baskı altına alınmasının da yollarını açmıştır. İnsanın dışındaki doğal dünyanın baskı altına alınması, insanın kendi içindeki doğal yanların ve giderek bütün bir toplumsal dünyanın da denetim altına alınmasına olanak sağlamıştır. Horkheimer ile Adorno bu bağlamda, faşizm'in insanın baskı altına alınmış mitsel geçmişin yeniden yüzeye çıkışı olduğunu; faşizmin, doğanın öç alışı olarak da yorumlanabileceğini ileri sürmekteydiler. Faşizmin, araçsal usun, doğa ile insanın içindeki doğal yanlar üzerinde egemenlik kurarak geliştirip kullandığı araçların çoğunu kullanmakta olduğuna dikkat çekmekteydiler. Böylece Adorno'ya göre şeyler üzerindeki egemenlik, insanlar üzerindeki egemenliğe dönüşmüş, toplum; egemenlik, güç ve baskıyla özdeşleşmiştir. Bu durum Aydınlanma'nın savunduğu "gelişme", "ilerleme" ilkeleri, "eşitlik", "özgürlük" ve adalet kavramları ile çelişmektedir (Bozkurt, 1995; 174).

1991 kışında Mauthausen Toplama Kampını ziyaret eden Zeynep Sayın, tavanından düş süsü verilen gaz borularının sarktığı odalarda, ölüm merdiveni denen merdivende, kampın buz kesen avlusunda dururken, bu toplama kampında yaşanan vahşeti, değil dile getirme, gözünün önüne getirme yeteneğinden bile yoksun olduğunu birden kavradığını dile getiriyor. Gerçekliğin gücü, imgelem gücünü çoktan aşmış, almış başını gitmişti. Benim gözümün önüne bile getiremediğim bu vahşet nasıl yaşanabilmiş, nasıl olanaklı kılınabilmişti? "İnsana özgü olan hiçbir şey bana yabancı değildir" diyen Montaigne'de taş çıkartırcasına, bir yandan insana özgü olan, öte yandan insan aklının almadığı bu korkunçluğa nasıl ulaşılmış, bu korkunçluktan neler öğrenilmişti? Toplama kampı paradigmasıyla akıl iflas etmiş, insanın ya akılsız olduğu ya da aklını kullanamadığı kanıtlanmıştı (Sayın, 1994; 5). Auschwitz gerçeği, toplama kamplarında yok edilen insanların özne değil, tersine, hayvana dönüştürülmüş birer nesne olduğunu kanıtıyor; Auschwitz'de yok edilenler, birey değil, yalnızca bir türün temsilcileri durumuna dönüşüyordu. "Her insan ölümlüdür" cümlesi, "her insan öldürülür" cümlesine dönüştüğü anda ise, öznenin özne olma özelliği ve aklın kendisi sorgulanmaya başlanıyor, insanın özne olma özelliği elinden alındığı zamansa, kötülük gündeşiyordu (Sayın, 1994; 32).

Aydınlanma'nın "ilerleme ve uygarlık düşüncesi"ni de bir mitos olarak düşünmemiz gerekiyordu. Çünkü, bu mitosa göre Avrupa, varolan dünyaların en iyisi rolüne bürünüyor, geri kalan "yabanıl" dünya ise kimi

* II. Dünya Savaşında, Almanlar tarafından kurulan toplama ve yoketme kampı

zaman korku, kimi zaman nostalji kaynağı oluyordu. Aydınlanmacılığa göre insan, aklını kullanarak doğaya hakim olacak ve uygarlaşacaktı. Teknolojiye duyulan inanç sonsuzdu ve bilim, bir numaralı uygarlık ölçütüydü. Teknolojiyle ileri atılan her adım, bir öncekinden daha ileri olacağı gibi, aydınlanmacılığın insanı hem önceki çağlardan daha ileri, hem de öteki toplumlardan daha gelişmiş olacaktı. Aklını kullanan Avrupalı doğanın efendisi olurken, “barbar” dünyanın da yaradanı olacak, kendi uygarlığını dünyanın geri kalmış ülkelerine götürecekti. Levi- Strauss, bu anlayışa karşı çıkararak Avrupa’nın “uygarlık misyonerliğini” bir formülle dile getiriyordu: “Bana dahil olmayan – daha aşağı ırk ya da toplumsal evrimin eskimiş bir biçimi – benden daha kötüdür (Sayın, 1994; 46-47).

Frankfurt okulu çalışmaları, Aydınlanma’nın ve kapitalist modernliğin geçirdiği değişiklikleri, kapitalist üretim tarzının ve Aydınlanma aklının tarih içerisinde neden olduğu temel dönüşümleri belirterek, kapitalist modernliğin “bireyin sonu”nu hazırlama tehdidini barındırdığını ifade ediyor. Devlet kapitalizmi ve bürokrasinin, kültür endüstrilerinin tahakkümü anlamında bilim ve teknolojinin, davranış ve düşünce yönetiminin oluşturduğu yeni sistem, toplumsal alternatiflerden ve alternatif düşünce ve davranış taraflarından yoksun bir tek boyutlu toplum üretti (Best, Kellner, 1998; 263).

Açıkça görülüyor ki, kapitalist modernlik, teknolojik değişimle birlikte insanı emeğinden başlayarak değiştirdiği gibi, bilgi ve teknoloji üretiminde amaca yönelik, bilinçli araştırmalar yapıp, toplumsal sistemi ve toplumsal sistemde bunalım anlarında kendisini yeniden üretmektedir.

Küreselleşme Nedir?

Yirminci yüzyılın sonlarına gelirken yaşadığımız dünya, Aydınlanma felsefesinin, geleneğin ve dogma’nın etkisini yok ederek tarihe yön verme düşüncesi etrafında geliştirdiği “gelecek” anlayışından farklı bir nitelik taşıyor. Aydınlanma felsefesi, “Akıl yoluyla hareket eden ussal bir özne olarak” tanımlanmış insan toplumunun, toplumsal ve maddi gerçek hakkında bilgisinin, bu gerçeği kendi çıkarı için denetleme olasılığını da yaratacağına inanmıştı. “Özellikle modern toplumsal yaşam bağlamında” bu olasılık “insanların kendi kaderlerinin yalnızca yazarları değil fakat efendileri de olduğu” anlamına geliyordu. Fakat “bugünkü durum” ne dünyanın insan denetiminin bir tebası ne de insanların kendi yaşamlarının bir efendisi olduğunu simgeliyor (Keyman, 1997; 34). Frankfurt Toplumsal Araştırma Enstitüsü’nün 1930’lu yıllardaki çalışmaları, kapitalizmin dinamiklerini toplumsal gelişimin ve çağdaş toplumun anahtarı kabul etmiştir. Enstitüye

göre kapitalist modernlik “bireyin sonunu” hazırlama tehdidini barındırıyordu. Devlet kapitalizmi ve bürokrasinin, kültür endüstrilerinin tahakkümü anlamında, bilim ve teknolojinin, davranış ve düşünce yönetiminin oluşturduğu yeni sistem, toplumsal alternatiflerden ve alternatif düşünce ve davranış tarzlarından yoksun bir tek boyutlu toplum üretti (Best-Kellner, 1998; 263).

Kapitalizmin çıkışı, Wallerstein’in çözümlenmesine göre ilk kez gerçekten küresel boyutta olan ve siyasal güçten çok ekonomik güce dayanan oldukça farklı bir düzene -“kapitalist dünya ekonomisi”ne- yol gösterir. Kökenleri onaltıncı ve onyedinci yüzyıllara kadar uzanan kapitalist dünya ekonomisi siyasal bir merkez yoluyla değil, ticari ve üretim bağlantılarıyla bütünleşir. Wallerstein’e göre kapitalizmin dünya çapındaki yayılması modern dönemin en başında gerçekleşmişti. Kapitalizm, tam da siyasal bir düzenden çok ekonomik bir düzen olduğu için böylesine temel bir küreselleştirici etki göstermiştir. Yine kapitalizm, kaynaklandığı devletlerin siyasal egemenlikleriyle, tümüyle boyun eğdiremeyecekleri dünyanın, çok uzak bölgelerinin içine kadar girebilmiştir. Uzak toprakların sömürgeci yönetimi, bazı durumlarda ekonomik genişlemeyi pekiştirmeye yardım etmiş olabilir; ama kapitalist girişimin küresel yaygınlaşmasında hiçbir zaman asıl temeli oluşturmamıştır (Giddens, 1998; 70).

Wallerstein’in de ifade ettiği gibi, ticaret ve üretim bağlantılarıyla bütünleşen kapitalist dünya ekonomisi, modern dönemin en başından itibaren Küreselleştirici etki göstermiş ve dünyanın en uzak bölgelerine kadar girebilmiştir. Önceki bölümlerde de ifade ettiğimiz gibi, dinamik bir düzeni ifade eden kapitalizm, üretimde ulaşımda, ticaret düzeninde, finansman ve yönetimde, nihayet emek gücünü kontrol etmede sürekli değişim ile gelişip serpilmiştir ve sistemin bu özelliği bugünde devam etmektedir. Rastlantının payı iyice azalmış, bilinçli, amaca yönelik araştırmanın, toplumsal sistemi yeniden üretip, geliştirmede en belirleyici öge haline geldiği görüşü genel bir kabul görmektedir. Bir başka deyişle kapitalizm aralıksız buluş ve bulgularla kendini yeniden üretebilmektedir.

Kapitalizmin yeniden yapılanış süreci içinde ise Şaylan’a göre küreselleşme ağırlıklı bir yer tutmaktadır. Kâr hadlerinin yükselmesi ve birikimin ve bunalımın aşılması için pazarın nicel ve nitel olarak hızla genişlemesi gerekmektedir. Sermaye, bilişim ve iletişim teknolojilerindeki devrimci bir gelişme ile dünyayı ekonomik olarak bütünleştirmektedir. Bu süreç küreselleşme olarak tanımlanabilmektedir (Şaylan, 1994; 218).

King’in de vurgu yaptığı gibi, özellikle son yirmi yılda büyük değişiklikler olmuştur. 1980’lerde başlayan bu değişimin arkasında yatan

nedenleri Erol Katırcıoğlu şöyle ifade etmektedir: 1973 “Petrol Krizi” önemli bir ekonomik etki yarattı Batı dünyasında. Bu etki temel olarak ürün maliyetlerinin artması biçimindeydi. Ve o sıradaki dünya ekonomik sistemi artan üretim maliyetlerini giderebilmek üzere firmalar üzerinde maliyetleri kısmaya yönelik bir baskı yarattı. Yani firmalar maliyetlerini daha aşağı çekmek ve böylelikle kârlılıkların biranlamda yeniden yakalamak durumundaydılar. İşte burada bu olgu, bir bakıma o sırada zaten varolan ama üretime adapte olmamış yeni teknolojilerin üretime uygulanmasının gerekliliğini doğurdu. Mikroelektronik teknolojisi, dolayısıyla bilgisayar teknolojisi, yeni açılımlar ortaya çıkardı. Gerçekten de baktığımızda uzay teknolojisi, dijital teknolojiler, uydu sistemleri, gerek üretimin, gerek örgütlenmenin maliyetlerini düşürme etkisi yarattı. Fakat bu olay aynı zamanda ulusal ve uluslararası bilgilenme sürecini de artırdı. Dolayısıyla 1970’lerin sonuna geldiğimizde, ya da ortalarından itibaren diyebilirim, birey geçmişten çok daha fazla ölçüde dünyayı, içinde yaşadığı toplumu anlamaya ilişkin bilgilere ulaşabilme imkanına sahip oldu (Katırcıoğlu, 1997; 16).

Özellikle son yirmi yılda –haftada yedi gün, günde yirmi dört saat hisse senedi ticareti yapılan uydu naklen yayını da dahil olmak üzere iletişim ve ulaşımında yaşanan çığır açıcı gelişmeler sermayenin giderek uluslar ötesileşmesi ve emeğin uluslararasılaşması, küresel ekonomi, ekoloji ve sağlık sorunlarının bilincine daha çok varılması ve özellikle dünyanın politik yapısındaki yakın tarihli büyük değişiklikler üzerinde uzlaşılan bilginin birer parçası haline gelmiştir. Buna ek olarak, uluslar arası örgütlenmelerdeki düzenli artış ile uluslar arası hava yollarından, dünya haber merkezlerinden tutunda, meteorolojideki, bilimsel araştırma kongrelerindeki, dünyanın her yerinden insanların yerine getirdiği görevlerin, küresel iletişim ağları aracılığı ile giderek eşgüdümlü hale gelişi, özellikle son on yıldır gözle görülür hale gelen çeşitli kurumların, grupların ve bireylerin (şirketler, üniversiteler, sanatçılar, yazarlar, teröristler) piyasalar, medya ya da küresel kültür politikaları ile ilişkili olarak, “kendilerini küresel olarak konumlandırma” eğilimleri ile çakışmıştır (King, 1998; 8).

Roland Robertson “Küreselleşme”den ne anladığını birkaç makalede anlatmaktadır. “Tüm dünyanın tek bir mekân olarak billurlaşması”, “küresel insanlık durumu’nun ortaya çıkması” ve “kelimenin tam anlamıyla dünya bilinci” (King, 1998; 28).

Stuart Hall yetmişlerin kapitalist krizinin yeni küresel pazarların fethini hızlandırmasına gönderme yaparken, savaş sonrası dünyada

süregiden büyük çaplı işgücü göçlerini, NATO, Ortak Pazar ve benzeri örgütlerin, parasal ve bölgesel düzenlemelerini, küresel ekolojik kirliliğin etkilerini, ulus-devletin, ulusal ekonomilerin ve ulusal kültürel kimliklerin erozyonunu küreselleşme ile birlikte değerlendirmektedir. Ulus-devletin zayıflamasıyla, ulus-devletin hem üstüne çıkılmakta, hem de altına inilmekte olduğunu belirten Hall, aynı anda hem yerel hem de küresel olduğunu vurguluyor. Artık küreselleşmenin ulus devletlerin, ulusal ekonomilerin, ulusal kültürel kimliklerin egemenliğinde olduğu bir dönemden, yeni bir döneme geçişin iki yüzü vardır. Küresel ve Yerel. (Hall, 1998; 47).

Nurettin El Hüseyini, küreselleşmede yerelliğe vurgu yaparak, küreselleşmenin, düzleştirici ve tekleştirici bir süreç olmadığını vurguluyor ve küreselleşmenin yerel renkleri ön plana çıkardığını, küreselleşmenin kendisinin de bu yerel renklerden beslendiğini, çoğulculuğa ve çeşitliliğe sebebiyet verdiğini ifade ediyor (Elhüseyini, 1997; 132).

Appadurai ise eşbiçimli olmayan yollardan ilerleyen küresel kültürel akıntıların beş boyutuna gönderme yapıyor.

... etnomanzaralar (ethno scapes) insan akışının ürünüdür. Turistler, göçmenler, mülteciler ve geçici işçiler. İkinci olarak, teknomanzaralar (technoscapes) var, burada çok uluslu ve ulusal şirketler ile devlet kuruluşları tarafından üretilen makine ve fabrika akışları söz konusudur. Üçüncü olarak, döviz piyasaları ve borsalardaki hızlı para akışının yarattığı (finanscapes) finansmanzaralar var. Dördüncü olarak, medyamanzaralar (mediascapes) var, burada gazeteler, dergiler, televizyon ve filmler tarafından üretilen ve dağıtılan akışlar, enformasyon imgeleri dağıtıldığı bulunur. Beşinci olarak, özgürlük, refah, haklar gibi öğleri içeren, devlet ya da devlet karşıtı grupların ideolojileriyle ilişkili imge akışlarıyla bağlantılı ideomanzaralar (ideoscapes) var (King, 1998; 28).

Artık küreselleşmeyi sadece dünyadaki finansal düzenlemelerle açıklamamız mümkün değil. Birçok etkenin bir araya geldiği bir süreç olmuştur. Ancak birçok etkeni içinde barındıran küreselleşme süreci kapitalizmin kendini yeniden yapılandırması ve kendine yeni alanlar açmasıdır.

Küreselleşme, tarafsız bir şekilde gelişmiyor ve sonuçları bakımından da olumlu değildir. Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın yaşayan birçok insanın gözünde, rahatsız derecede Batılaştırma (belki, şimdi tek süper güç, küresel düzeyde ekonomik, kültürel ve askeri konumuyla sağladığı hakimiyetten dolayı A.B.D. olduğu için, Amerikanlaştırma da diyebiliriz) damgası taşımaktadır (Giddens, 2000; 26) ve küreselleşme bir avuç kişinin refah yolunda hızla ilerlediği, çoğunluğun ise sefalet ve umutsuzluk içinde

yaşadığı bir dünya yaratmaktadır.

Kültür – Küreselleşme İlişkisi

Herhangi bir iktisadi, siyasi sistemin kendi sınırlarını aşarak yaygınlaşması (evrenselleşme anlamında olduğu gibi yerelliğin önem kazanması anlamında da yaygınlaşma konusunda) hali olarak tanımlayabileceğimiz küreselleşme (Maçupyan, 1997; 49) birçok görüngüye sahiptir. İşte, bu görüngülerin en önemlilerinden birisi kültür kavramı üzerine odaklanmıştır.

İster maddi isterse simgesel biçimiyle olsun, insanların sahip oldukları varsayılan, bir öznel (King, 1998; 17) biçiminde tanımlayabileceğimiz kültür kavramı, son yıllarda önemli dönüşümlere uğramıştır.

“Elimizden Kaçıp Giden Dünya” isimli kitabının “küreselleşme” bölümüne, Giddens şöyle başlıyor: Bir arkadaşım Orta Afrika’daki köy yaşamı konusunda çalışıyor. Birkaç yıl önce alan çalışmasını yürütmeyi amaçladığı uzak bir bölgeye ilk defa gitmiş ve daha oraya vardığı gün bir eve, gece eğlencesine davet edilmiş. Hemen akla geleceği üzere, arkadaşım orada; dış dünyadan yalıtılmış durumdaki bu topluluğun kendine özgü geleneksel eğlenceleri hakkında bir şeyler öğrenmeyi umuyormuş. Oysa gecenin sebebi “Basic Instinct” (Temel İçgüdü) filminin videoda topluca seyredilmesinden başka bir şey değilmiş. Üstelik film henüz Londra’da bile sinemalara gelmemişken (Giddens, 2000; 19).

Bu türden anıları dinlediğimizde, bunların basitçe algılanmaması gerekmektedir; aksine, bu oluşumlar, yaşamamızın birçok alanını ilgilendirmektedir. Adorno, on yıl göçmen olarak yaşadığı ABD’de medya, basın, disk, film, radyo gibi yayım alanlarındaki olağanüstü gelişmelere tanık olmuş; kitle iletişim teknolojisinin sosyal, politik ve ekonomik rolünü, Avrupa’nın utanıp sıkılarak ve gönülsüzce keşfettiği bir dönemde, o, endüstri yoluyla üretilen programlanan belli tip ve düzene sokulan (standardize edilen) bir kültürün ideolojik etkileri üzerine sorgulamalarda bulunmuştur (Bozkurt, 1995; 172).

Stuart Hall’da “küresel kitle Kültürü’nden bahsederken, bunun Amerikan merkezli olduğunu ve kültürel üretimin modern araçların egemenliği altında olduğunu vurguluyor. Kültürel üretim, dilsel sınırları hızla ve kolayca geçebilen, tüm dillerde anında konuşan görüntünün egemenliğindedir. Popüler hayatın, eğlencenin ve dinlenmenin, yeniden inşasına doğrudan katılan, görsel ve grafik sanatların her türlü müdahalesinin egemenliğindedir. Televizyonun ve sinemanın, görüntünün, görselleşmenin ve de kitle reklamcılığına sunduğu tarzların

egemenliğindedir. Küresel kitle kültürü, tüm bu kitle iletişim biçimlerinde kendini gösterir ama başlıca örneğinin, uydu televizyonu olduğu düşünülebilir. Kültürel iletişimin ve kültürel temsilin bu yeni biçimlerinin patlamasının bir sonucu olarak da, görsel temsil başlı başına bir alan olarak ortaya çıkıyor (Hall, 1998; 48).

Hall'ın Küresel kitle kültürü olarak adlandırdığı, işte bu alandır. Küresel kitle kültürünün çeşitli özellikleri vardır ama iki tanesinin üzerinde önemle duruyor. Birincisi küresel kitle kültürünün Batı merkezli olmaya devam etmesidir. İkincisi ise küresel kitle kültürünün kendine özgü türdeşleştirme biçimidir. Fakat Hall'a göre bu türdeşleştirme asla kesin olarak tamamlanmamıştır ve tamamlanmak içinde çabalamaz. Heryerde İngilizliğin ya da Amerikalılığın küçük mini-versiyonlarını üretmeye kalkışmaz. Farklılıkları özümseyerek daha büyük, herşeyi kapsayan ve aslında Amerikan tarzı bir anlayışı olan çerçevenin içine yerleştirmek istemektedir. Onları silip atmaya kalkışmaz; onların aracılığıyla işler (Hall, 1998; 49).

Best ve Kellner, çağdaş kapitalizmin reklam dünyasının, kredi planları ve meta şölenleri; doyum ve hedonizmi ve daha sonraları postmodern terimiyle özetlenebilecek olan yeni alışkanlıkların, kültürel biçimlerin ve hayat tarzlarının benimsenmesini teşvik ettiğine gönderme yapıyor (Best – Kellner, 1998; 31). Böylelikle, Best ve Kellner, hem küreselleşmenin, kapitalizmin yeni yapılanması olduğunu, hem de postmodernizmin, küreselleşmenin bir görüngüsü olduğunu vurgulamaktadır.

Jameson, "Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı" adlı eserinde, Postmodernizmi kapitalizmin gelişimindeki bir aşama olarak görecelileştirmektedir. Postmodernizmi geniş bir kültürel mantık olarak teorileştiren ve postmodernizmi kapitalizmin ekonomik sistemiyle bağlantılandıran pek az isimden biridir. Jameson, "bütün bir küresel, ama Amerikan karakterli postmodern kültürü, tüm dünyada bütün bir yeni Amerikan askeri ve ekonomik tahakküm dalgasının içsel ve üstyapısal dışavurumu" olarak görür. Ve kültür (alanında) postmodernizm üzerine benimsenen her konum(un)... bugün çok uluslu sermayenin doğası konusunda, üstü kapalı ya da açıkça benimsenmiş bir politik konum (olduğunda)" ısrarlıdır. Postmodernizmi ve geç kapitalizmi diyalektik olarak, "felaketin ve ilerlemenin bir ardardalığı" olarak kavramak istemektedir (Best-Kellner, 1998; 222).

Roland Robertson, Jameson'unda paylaştığı kültürün üretimi "geç" kapitalizmin "mantığı" tarafından yönetilmektedir savına katılmamaktadır. Bunun yerine, günümüzün tüketimi küresel kapitalizmin, giderek dünya

çapındaki evrenselci arz ile yerel, tikelci talep arasındaki bağlantı çerçevesinde temalaştırılan tikel-evrensel ilişkisinde gizlendiğini savunmaktadır (Robertson, 1998; 103).

Robertson'a göre, küreselleşme üzerine yapılan her tartışmanın dört temel gönderme noktası olmak zorundadır. Ulusal toplumlar, bireyler, toplumların dünya sistemi ve insanlık. Burada, Robertson küreselleşmenin hem bireyin kurumsal inşasına, hem de "yabancılaşma" giderek artan inşasına ve "azınlıkların" küresel düzeyde kurulmasına katkıda bulunduğu yollara dikkat çekiyor. Eşit derecede anlamlı olan, onun, Japon toplumunun gelişimindeki kuramsal toplumsalcı yapıların, tözsel, öz düşünümsel kullanımı ile çağdaş küreselleşme biçiminin çok önemli ögesi "toplumsallık" kavramı üzerinde yaptığı yorumlardır. Sırası gelmişken, başlıca dünya dinlerinin, ulusal toplumlardan çok daha eski olduğunu ve belirli toplumların kültürlerinin küresel sistemdeki diğer toplumlarla, karşılıklı etkileşimlerinden kaynaklandığını belirtmektedir (Robertson, 1998; 108).

Aslında küreselleşme süreci eşanlı olarak iki kültür görüntüsü sunmaktadır. Bunlardan ilki tikel kültürü üst sınırlarına ulaştırmaktadır. Bu üst sınır ise küredir. Tüm heterojen kültürler, dünyayı kaplayan tek hakim kültürün içinde erimektedir. Böyle bir çerçeveden bakıldığında bu görüntü bir seküler bütünleşme rüyasıdır. İkinci görüntü ise kültürlerin sıkışması ile ilgilidir. Farklı kültürler hiçbir örgütleyici prensip olmaksızın yanyana akmaktadır. Bu görüntülerin netleşmesini sağlamak için öncelikle yapılması gereken küresel kültürü alan olarak düşünmektir. Gelişmiş iletişim olanakları kültürlerin karşılaşmasına, yanyana akmasına olanak vermektedir. Giderek artan kültürel hareketlilik ve karmaşa içeren küresel alan kabulü eşanlı olarak kültürün küreselleşmesinin ikinci görüntüsünü önermektedir (Aslanoğlu, 1998; 260).

Küreselleşme sürecinde kültürü heterojen bir süreç olarak ele alan yaklaşımlarda belirtildiği gibi, Amerika ile yarış halinde farklı merkezlerin etkisi gündemdedir. Japonya, Doğu Asya ülkeleri tüketim malları ve finansal dolaşım alanlarında giderek öne çıkmaktadırlar. Dolayısıyla dünyanın Amerikanlaştırılmasından söz edildiği gibi, Japonlaştırılmasından da söz edilebilir. Ancak arada fark vardır. Japon tarzı yayılma biraz farklı olarak Robertson'un küresel yerelleşme (globalleşme) kavramını açıklarken gösterdiği gibi, küresel tekniklerin yerel pazara uyarlanması, küresel ile yerelin geçişliliklerini içermektedir. Amerika'dan yayılan ürünlerin beraberinde hayat tarzı imajı da taşıyarak Japon merkezli ürünlerden farklılaşmasını daha iyi anlamak Boudrillard'ın tüketim kültürü konusunda

geliştirdiği düşüncelerinin tartışılması ile mümkün olabilir. Boudrillard'a göre günümüzde imlerin (sign) tüketilmesi aşamasına geçilmiştir. Nesnelerin değerine, kullanım değerinden sonra eklenen değişim değeri üzerine bir de im (sign) değeri eklenmiştir. Boudrillard bunu şöyle açıklar; değişim değeri kullanım değerinin bir suretidir. Nesnelere değişim değeri kazanmalarıyla birlikte orijinal hallerinden uzaklaşmaktadırlar. Ancak im değeri değişim değerinden de soyuttur ve suretin sureti olarak değerlendirilir. Kapitalist toplumun bugün vardığı aşamada da suretlerin tüketilmesi aşamasına geçilmiştir. Gerçekliğin yerini suretler almıştır. Lash ve Urry ise benzer bir şekilde günümüzde imlerin üretildiğini saptamaktadırlar. Bunlar ya bilinçsel bir içeriğe sahip endüstri-sonrası enformasyon ürünleridir; ya da estetik içeriğe sahip sanatsal ürünlerdir. Estetik değer kazandırılması üretim aşamasında endüstriyel ürünleri giderek artan tasarım değeriyle gerçekleştirmektedir. Araştırma geliştirme harcamalarının yoğunlaşması nesnelere üzerindeki im değerini arttırmaktadır. Dolayısıyla nesnelere im değeri kazanması üretim-dolaşım ya da tüketim aşamalarında gerçekleştirilebilmektedir. Boudrillard ve Lash - Urry saptamalarını hazırda tutarak şu düşüncüyü geliştirmek istiyorum. Bauman'ın belirlediği gibi modernitenin zaman içinde sosyal ve ekonomik hayatı düzenleme konusundaki etkinliği kırılmıştır. Ancak bu zamansal yoğunlukta yaşananların ortadan kaldığı anlamına gelmez. Ortadan kalkan düşünce modernitenin etkilerinin tüm dünya için homojen olduğu düşüncesidir. Amerika'nın tek merkez olarak kaldığı dönemin zamansal yoğunluğu Amerika kaynaklı malların değişim değerinden im değerine geçişi kolaylaştırmıştır. Burada bir adım daha atarak Amerikan kaynaklı tikel kültürün evrensel olma iddiası taşınmasını da im değerinin yaygınlaşmasına bağlayabiliriz (Aslanoğlu, 1998; 263).

Erol Katırcıoğlu küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan duyarlılıklardan bir tanesinin, insan çevresine olan duyarlılık olduğunu ifade ediyor. Yani, dil, din, ırk ve cinsiyet bağlamında farklılıklara sahip insanlar veya gruplarda, bir bakıma tıpkı birey gibi, kendi geleceklerini kendilerinin belirleme haklarının kendilerine ait olması gerektiği biçiminde yeni bir duyarlılığın oluştuğunu (Katırcıoğlu, 1997; 18) ifade ederken, kültürün çeşitli süreçlerde aktığı görüşü Appadurai tarafından geliştirilmiştir.

Appadurai'nin yaklaşımı içinde belirleyici olan tema, küresel homojenleştirici güçlerle yerelliği oluşturan heterojen güçler arasındaki gerilimdir. Appadurai'nin terimiyle söylersek, günümüzdeki küresel kültür karmaşık, üst üste binen süreçlerden oluşmaktadır. Küresel kültür sürekli bir ayrılma ve yeniden bütünleşme dinamiği taşımaktadır. Bu dinamik içinde

küresel kültür, etnik akış-teknolojik akış-finansal akış – medya akışı – ideolojik akış olmak üzere beş boyutta akmaktadır. Bunlardan, teknolojik ve finansal akış, küresel kültürel ekonominin ivmesini arttırıcı etki yapmaktadır. Teknoloji hızla farklı zaman mekan deneyimlerini üst üste bindirmektedir. Finansal akış teknolojinin sağladığı olanaklarla son derece hızlı yer değiştirmektedir. Bu akışlar parçalanma ve ayırma etkisi yaratmaktadır. Etnik akış içinde sürekli devingenlik yaratan göçmenler, mülteciler, konuk işçiler yer alır. Medya akışı ve ideolojik akış imaj ve haber akışlarının giderek artışına ilişkindir. İdeolojik akışlar küresel homojenleşme ile heterojenleşme arasındaki gerilimin zihinsel düzlemine değinmektedir. İnsanların giderek artan para, mal, bilgi, haber akışının dışında kalmak olanaksız. Bunlar sonucunda ortaya çıkan iki etki vardır. Bunlardan birinin küresel tabii olma ilişkilerinin üretilmesi. Bu çok yoğun küresel akışlar içinde Appadurai'ye göre sadece Amerikanlaşmanın etkisini düşünemeyiz. Bunun dışında Koreliler için Japonlaştırma, Kamboçyalılar için Vietnamlaştırma tehditleri gündemdedir. Oysa ki bu küresel akışların yoğunluğu, sürekli parçalanma ve yeni birleşmelerin gündeme gelmesi; ikinci etkiyi eşanlı olarak gündeme getirmektedir. Bu ise, kültürel hibritleşme etkilerinin fark edilmesi tek bir kültürü merkez alan, saf kültür arayışlarının terk edilmesiyle bağlantılı olarak kültürel karışım yaklaşımının öne çıkmasıdır (Aslanoğlu, 1998; 266-267).

Görüyoruz ki, küreselleşen kültürel yapılar ile farklılıkları yerelliği ve tikelliği, yaşama geçiren kültürel pratiklerin eşzamanlılığı, beraberliği ve birbirlerini tamamlayıcılığı, küreselleşme sürecinin içinde alınıp değerlendirilmektedir. Küreselleşme ile yerelleşme süreçlerinin birbirleriyle etkileşiminin toplumsal yaşama içselliği ve toplumsal yaşamın kurucu ögesi olma durumu sosyal bilimciler tarafından farklı boyutlarıyla ele alınıp irdelenmiştir.

SONUÇ

İnsan yaşamında olduğu gibi toplum yapısında ve kültüründe meydana gelen toplumsal değişme bir süreçtir. Teknolojinin özellikle, kitle iletişim ve mikro elektronik teknolojisinin hızla gelişmesi yirminci yüzyılın son çeyreğinde küreselleşme ismini verdiğimiz sürecin sonucunu doğurduğu gibi, toplumsal değişimin nedenlerinin, sonuçlarının tekrar tartışılmasını gerektirmiştir.

Küreselleşme sürecinin günümüzde ulaştığı aşamada kültürlerarası etkileşimlerin yoğun olduğu görülmektedir. Bu bağlamda küreselleşme sürecinde kültür; bazen dünya toplumlarının birbirine benzeme süreçlerini;

yani küresel bir kültürün ortaya çıkmasını bazen de, toplumların, toplulukların ve kimliklerin kendi farklılıklarını ifade etmek ve tanımlamak için kullanılmaktadır.

Küreselleşme sürecinin içinde, küreselleşen kültürel yapılar ile farklılıkları, yerelliği ve tikelliği yaşama geçiren kültürel pratiklerin eşzamanlılığı, beraberliği ve birbirini tamamlayıcılığı küreselleşme sürecinin içinde ele alınmaktadır.

Artık günümüzde küreselleşme ile yerelleşme süreçlerinin birbirileriyle etkileşiminin, toplumsal yaşamın kurucu ögesi olduğu dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Amin, S (1993). **Kaos İmparatorluğu, Yeni Kapitalist Küreselleşme**, (1. Baskı). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Aslanoğlu, R. (1998). Bir Kültürel Karışım Olarak Küreselleşme, A.Yaşar Sarıbay, E.Fuat Keyman (Der), **Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam**, Ankara: Vadi Yayınları.
- Best, S. Kellner, D. (1998): **Postmodern Teori, Eleştirel Soruşturmalar**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Elhüseyni, N. (1997): **Sosyal Teoriler, İdeolojiler, Siyaset Bilimi ve Günümüz**, Küresel Düşünce Grubu Paneller Dizisi, İstanbul: Küyerel Yayınları.
- Giddens, A. (1997): **Modernliğin Sonuçları**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2000): **Elimizden Kaçıp Giden Dünya, Küreselleşme Hayatımızı Nasıl Şekillendiriyor**, İstanbul: Alfa Yayınları,
- Hall, S (1998): Yerel ve Küresel: Küreselleşme ve Etkinlik, Anthony D. King (Der) Kültür, **Küreselleşme ve Dünya Sistemi**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Katircioğlu, E (1997): **Dünya ve Türkiye, Küreselleşme ve Değişim**, İstanbul: Küyerel Düşünce Grubu Paneller Dizisi, Küyerel Yayınları,
- Keyman, E. Fuat (1998): Globalleşme ve Türkiye: Radikal Demokrasi Olasılığı, A.Yaşar Sarıbay, E. Fuat Keyman (Der), **Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam**, Ankara: Vadi Yayınları.
- King, D.Anthony (1998): **Kültür Mekanları, Bilgi Mekanları, Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi**, İstanbul: .Bilim ve Sanat Yayınları,
- Koloğlu, S. (2000): **30 Kasım 2000 tarihli Milliyet Gazetesi**
- Mahçupyan, E. (1997): **Küreselleşme ve İdeolojik Politik Düşünce Akımları**, Küyerel Düşünce Grubu Paneller Dizisi, İstanbul: Küyerel Yayınları.
- Oskay, Ü. (1990): **Sosyolojik Düşünce Tarihi**, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Robertson, R. (1998): **Toplum Kuramı, Kültürel Görecelik ve Küresellik Sorunu**,

KÜRESELLEŞME, TOPLUMSAL YAŞAM VE KÜLTÜR

- Anthony D. KING (Der), Kùltür Kùreselleőme ve Dũnya Sistemi Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları,
Sayın, Z. (1994): **Kùtùlùk, Tekçilik, Postmodernizm**, İstanbul: Mitoş Yayınları.
Şaylan, G. (1994): **Değişim Kùreselleőme ve Devletin Yeni İőlevi**
Tatlđil E. (1998): **Globalleşme Üzerine İnsan Kaynakları Değişimi Tũrkiye Örneęi.**